

carta de poblament dóna c. 1774, LzVargas (I, 186); dóna molt i bo Vicent Gimeno Michavila en *Las Calles de Castellón*, C.d.I.P., 1930 (més de 100 pp.); i el mateix, *Del Castellón Viejo*, amb molta documentació des del S. XIV (unes 200 pp.). Més antic encara, Arcadi Garcia Sanz (*Mudéjares y Moriscos en Castellón*, BSCC xxviii, 1952, 94-114). Sobre els antics carrers, barris i pdes. suburbanes, J.Rocafort, *Libro de Casas Notables* (ja S. XVI), 1527. D'altres també valuosos, en Traver, *Antigüedades de Castellón de la Pl.*, c. 1950, espt., p. 89 (any 1793); pp. 174 i 304 etc. I sobretot el copiós extracte i còpia dels *Llibres de Values* que el 1961 em comunicà generosament el gran i savi amic meu Dr. Àngel Sánchez Gozalvo. L'obra de l'*Onomasticon* comú ha trobat sempre un suport més decidit entre els estudiosos de Castelló i altres ciutats valencianes (aquella en primer lloc), que entre certs universitaris de València en qui el provincianisme ha fet recruada des de fa uns 25 anys.

Sobre les senyes de pescadors, des de Vinaròs fins més al Sud de Castelló (Almenara), veg. les notes de L. Personat i Vilar i J. M. de Casacuberta, en l'*Almanac de Las Provincias*, 1945, pp. 277-280. Sobre particularitats del parlar popular a la rodalia de la ciutat, *BDLC* x, 1918, 198. Conservo una llista de cognoms peculiars de Castelló i de la Plana, dreçada per Sánchez Adell.

En fi, mai no podria ponderar prou la bella i sàvia descripció del terme i de la ciutat que dóna Cavanilles.

MENCIONS ANT. C. 1190: «*Castilgone ripa de mare --- Castilion de ripa de mare --- Castilgone ---*» en docs. de Pere I d'Aragó (que cooperava amb les expedicions del Cid), Mz.Pi., *La España del Cid*, 28. En el text del *Cantar* de Pero Abat, la forma castellonitzada, *Castejon* (v. 1329), es refereix més aviat a Castelló de les Gerres, al peu del Benicadell. En la Crònica de Jaume I: *Casteyllo de Burriana* (p. 233). En el *Rept.* de València, *Castellon de Burriana*, amb donacions a les pp. 399, 400, 401 i 409; esmentant-ne diverses alqueries. *Almalafa, Benimarvã, Benaayren* o *Benifayrén, Benarabeó* o *Vinarabé*.

1242: *Castillo Burriane* (Huici I, 356); 1315: *Castello* (CoDoACA XII, 263); 1320: *villam Castilionis* camp de Burriana (BSCC XIV, 201). En cat.: 1326, *Castelló del camp de Burriana* (id., id., 205); 1327, *Castillo campi de Burriana* (CoDoACA xxxix, 430); 1331, *Castelló de Burriana* (BABL I, 120).

Fins endins del S. XIV, sempre l'anomenen en funció de Borriana. Però recordem la dita popular: «Entre Borriana i Borriol / tingueren un fillol, / que ara, tot sol, / val més que junts Borriana i Borriol.» Ja en el S. XIV, comença a trobar-se sense esment de la seva «mare». El 1315: «les rendes de Castelló tro a 11.600 s., són de la infanta Dona Elionor» (CoDoACA XII, 263).

En la seva Crònica conta Pere el Cerimoniós: «--- a Benicàcim --- anam per terra --- e entram-nos en a Castelló -- el endemà de matí anam a València» (ed. Pagès, p. 119.26). S. XVI: *Castelló* (*Memor. Muñoz*, BSCC XIV, 430). I el 1609 el cens de «Su Magestad»,

en fer constar que és d'Eil, l'anomena, ja en castellà, *Castellón de la Plana* (Boronat Reglà, *An Un. Val.* 1963, p. 103). Potser és el «Castelló de Montornés» el qual s'imposa tribut de 100 besants en doc. de 1257, citat darrere *Uxó* i *Xulella* i seguit d'*Eslida* (*El Arch.* I, 256), çalludint a la Poble Tornesa (10 k. al N. de Cast.Pna.)?

Es comprèn que molt aviat hi predominà la població cristiana. Car en el cens de 1563 només li troben 35 moriscos i en el de 1602, 21; mentre que ja hi havia 400 cristians vells l'any 1572; llavors creix ràpidament i en el de 1563 ja no hi consten moriscos (Lapeyre, *Géogr. Esp. Mor.*, p. 35). V., encara, *El Arch.* II, 304; IV, 293; V, 308, 409.

CASTELLÓ DE LA RIBERA, poble de la Ribera Alta del Xúquer.

PRON. POP.: *Kasteló* (i prou) és com ho sento, a. 1962, a Gavarda, a Beneixida i a La Llosa de Ranes (xxxI, 135.12, 96.6; xxxIII, 37.17). A Carcaixent em digueren que certa pda. del terme toca amb el barranc de *Castelló*, que ve de *Vilanova* però devien dir-ho així per evitar la repetició; i després, d'una altra, que «toca amb Alzira i *Vilanova de Castelló* (xxxI, 108.21, 110.7); de tota manera prova això que la denominació *Vilanova* també és ben coneguda en la rodalia del poble. La gent culta de la capital i de la Ribera sempre han preferit *Cast. de la Ribera*, adoptat en els nomencl. en la nostra llengua des de 1935 fins al de SGuarner.

MENCIONS ANT.: *Castelló*, citat junt amb Xàtiva, Cròn. de Jaume I. En el *Rept.*, se'n citen donacions i alqueries en una quinzena de passatges (Bof., 335 i ss.)... 1269 *Castelló* i també determinat amb Xàtiva (MtzFdo., *Doc.Val.ACA* I, n.º 915). No tinc dades de com es troba escrit en les cites que en dóna Sarthou (*Historia de Játiva*, 428-30). Mateu i Llopis troba *Castelló de Xàtiva* en el S. XVII (*País Val.*, 63). LzVargas, c. 1774: *Villanueva de Castellón* (amb bibliografia III, 74). 1609, en el cens de «su Magestad», que el declara com a propi, escriu *Vilanova de Castelló*, trobant-li només 289 cristians vells (Reglà, *An.Un. Val.* 1963, p. 1).

CASTELLÓ de Les Gerres, poble considerable de la Vall d'Albaida. És el nom adoptat en els nomencl. valencians, des del de *Raixà*, 1954 i SGuarner, 1966 (encara que es vacillava entre això i *de Rugat*, el 1934).

Com explicava Cavanilles: «*Castelló de Rugat* --- unos vecinos se ocupan en las fábricas de alfarería --- espte. tinajones, en val. *jerres*, y por eso se conoce el lugar con el nombre de *C. de les Jerres*» (II, 136). No sols J.G.M.: «molt conegut de qui haja visitat la població. Tothom hi fabrica *gerres* i s'hi veuen pertot» (1935); en la meua visita de 1962, vaig constatar que això és més exacte avui que aquells «algunos» de Cavanilles.

NOM POP.: *Kasteló de les gères* a. 1935, a Vilallonga, Albaida i València; 1962: id. a Benigànim (xxxII, 10); *Ka. de Rugat* a Lutxent (xxxI, 191.23). En el poble mateix em declararen: *kasteló del dúk*, és el nom més antic; més tard, uns *k. de les G.*, altres *de Rugat*